

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

**ЎЗБЕКИСТОНДА КАМБАҒАЛЛИКНИНГ ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАРИ
ВА УЛАРНИ ҲАЛ ҚИЛИШ ЙЎЛЛАРИ**

Хайитов Шербек Наимович

Бухоро муҳандислик-технология институти

доцент, Бухоро шаҳри, e-mail: hayitov_sh76@mail.ru

**СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ И ПУТИ ИХ
РЕШЕНИЯ**

Хайитов Шербек Наимович

Бухарский инженерно-технологический институт

профессор, г. Бухара, e-mail: hayitov_sh76@mail.ru

**MODERN PROBLEMS OF POVERTY IN UZBEKISTAN AND WAYS TO
SOLVE THEM**

Khayitov Sherbek Naimovich

Bukhara Institute of Engineering and Technology,

Professor, Bukhara city, e-mail: hayitov_sh76@mail.ru

Мамлакатимиз Президенти таъкидлаганларидек, “2022 йилда республикада камбағаллик даражаси 17,0% дан 14,0% гача камайди, 1 миллион фуқаро камбағалликдан чиқарилди”. Бундай натижаларга эришишдаги ҳал қилувчи омил деб аҳолини замонавий касб-хунарларни эгаллашга йўналтириш, муносиб иш ўринларини яратиш, тадбиркорликни ҳар томонлама кўллаб қувватлашга қаратилган пухта ўйланган ва тизимли сиёсатни айтиш мумкин. Мамлакатда маҳаллалардаги ижтимоий хизматлар қамровини кенгайтириш ҳисобига 2 миллион 300 мингдан ортиқ муҳтож оилалар, аёллар, ёлғиз кексалар ва ногиронлиги бор кишилар тўлиқ ижтимоий ҳимоя тизими билан қамраб олинди.⁶

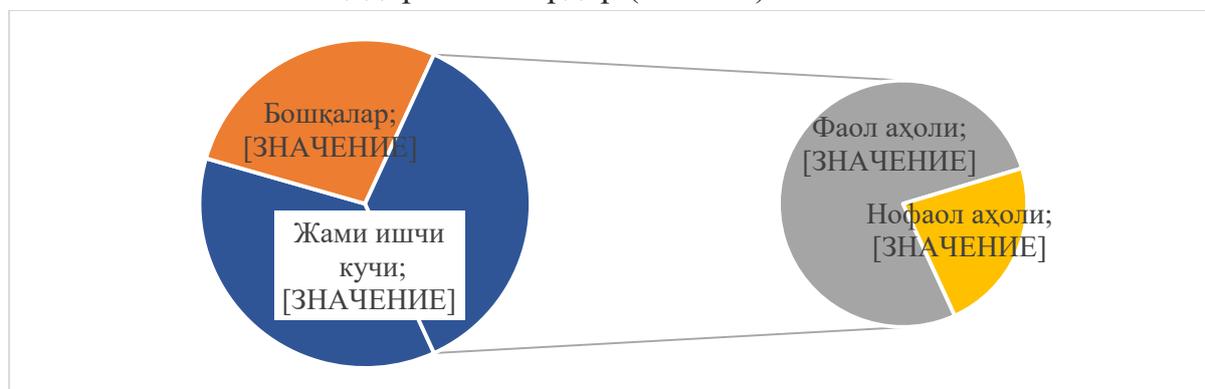
Аҳолининг кам таъминланган қисми нафақат мамлакатдаги жадал иқтисодий ўсишдан наф кўрмайди, балки йирик бозорларга чиқиш имконияти чекланганлиги сабабли жамият тараққиётига ҳисса қўшиш имкониятига ҳам эга эмас. Давлат бепул ўрта таълимни таъминлайди, бирламчи тиббий ёрдам, шошилиш тиббий ёрдам, “ижтимоий муҳим ва хавфли” шароитларда ҳукумат томонидан заиф деб ҳисобланган аҳолига ихтисослаштирилган ёрдамни ўз ичига олган асосий тиббий хизматлар пакетини кафолатлайди, кам таъминланган оилаларга имтиёзлар беради.

⁶ Мирзиёев Ш.М. Участникам II Международного форума по сокращению бедности. 18.05.2023. <https://president.uz/ru/lists/view/6343>

22-23.04.2024

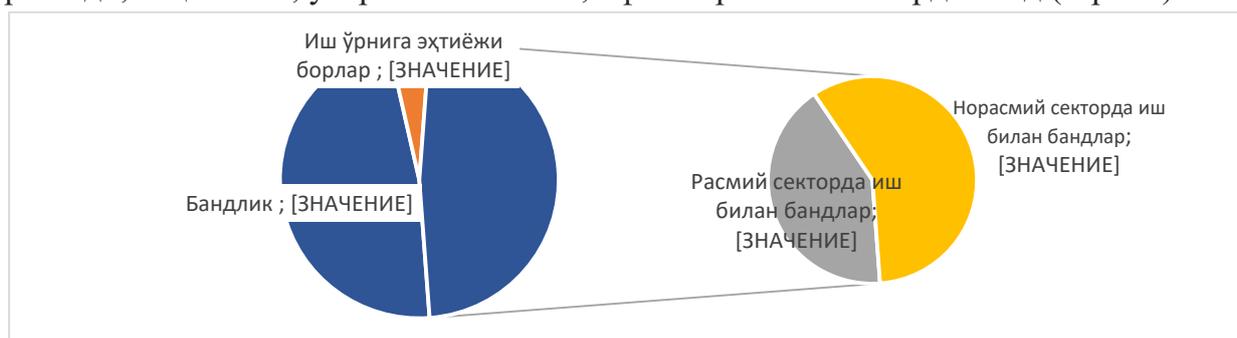
<https://phoenixpublication.uz/>

Тадқиқот маълумотларига кўра, Ўзбекистоннинг меҳнатга лаёқатли аҳолиси жами аҳолининг 57,0 фоизини ташкил этади, жами аҳолининг 44,0 фоизи иқтисодий фаол, яъни ишлаётган ёки иш қидираётганлардир (1-чизма).

1. Чизма. Иш кучи ва ўртача йиллик аҳоли сони, %⁷

Маълумотлар, шунингдек, меҳнатга лаёқатли аҳолининг 77,0 фоизи иқтисодий фаол, иқтисодий фаол аҳолининг эса 91,0 фоизи иш билан банд эканлигини кўрсатади, ваҳоланки, уларнинг атиги 37,0 фоизи расмий секторда банд (2-расм).

2. Расм. Ўзбекистоннинг иқтисодий фаол аҳолиси⁸

Ўзбекистон ҳукумати чекка шаҳар, қишлоқ ва чекка ҳудудлардаги ёшларни расмий ва норасмий таълим имкониятларини таъминлаш, шунингдек, меҳнат бозорига киритиш орқали қўллаб-қувватлаш борасидаги саъй-ҳаракатларни фаоллаштириш зарурлигини таъкидлайди. Ёшларни қўллаб-қувватлашнинг асосий чора-тадбирлари ёшларга оид давлат сиёсати, ёшларни уй-жой билан таъминлаш дастурлари ва “Ёшлар-келажагимиз” “Ёшлар бандлигини таъминлаш” дастурларини ўз ичига олади.

Бандлик ва ишсизлик ҳақидаги маълумотлар ахборот манбасига қараб фарқланади; бироқ, умумий тенденциялар ишсизликнинг, айниқса, ёшлар ўртасида ўсишидан далолат беради; аёллар иштирокининг пастлиги (еркаклар 73,9%га нисбатан аёллар умумий сонининг 33,1%); қишлоқ жойларида ва кам ривожланган ҳудудларда бандлик имкониятлари чекланганлиги билан изоҳланади. Республикада 14 ёшгача

⁷Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида тузилган

⁸Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида тузилган

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

бўлган аҳолининг тўртдан бир қисми ва 15 ёшдан 24 ёшгача бўлган аҳолининг деярли 20,0 фоизига ҳар йили 450-500 минг янги бозор иштирокчилари учун муносиб иш ўринларини яратишда катта муаммога дуч келмоқда.

Шунингдек, бандлик имкониятлари ва муносиб меҳнатнинг йўқлиги рўйхатга олинган ишсизликда эмас, балки норасмий бандлик ва миграцияда ҳам ўз аксини топади (яъни, аҳолининг кўплаб ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламлари учун қулай ишнинг сифати ва тўлови муаммо ҳисобланади). Иш билан банд бўлганларнинг 58,5 фоизи норасмий секторда ишлайди. Норасмий бандликнинг энг юқори улуши 80,0% қишлоқ хўжалиги секторига тўғри келади. ХМТнинг норасмий иқтисодиёт бўйича яқинда эълон қилган ҳисоботида Ўзбекистон норасмий бандлик жами бандликнинг 50,0% дан 74,0% гача бўлган ҳиссасига тўғри келадиган давлатлар гуруҳига киритилган, бу Марказий Осиёнинг бошқа кўплаб мамлакатлари билан бир хил даражада. Жаҳон банки ҳисоботида таъкидланишича, Ўзбекистонда бизнесни рўйхатдан ўтказиш осон (бизнес очиш бўйича дунёда 12-ўринда) бўлса-да, норасмий тўсиқлар, ноаниқ қоидалар ва мулк ҳуқуқларининг тўғри ҳимояланмаганлиги норасмий фаолиятни осонлаштирадиган муҳим омиллар бўлиб улар иқтисодиёт ва ўсишни чеклайди.

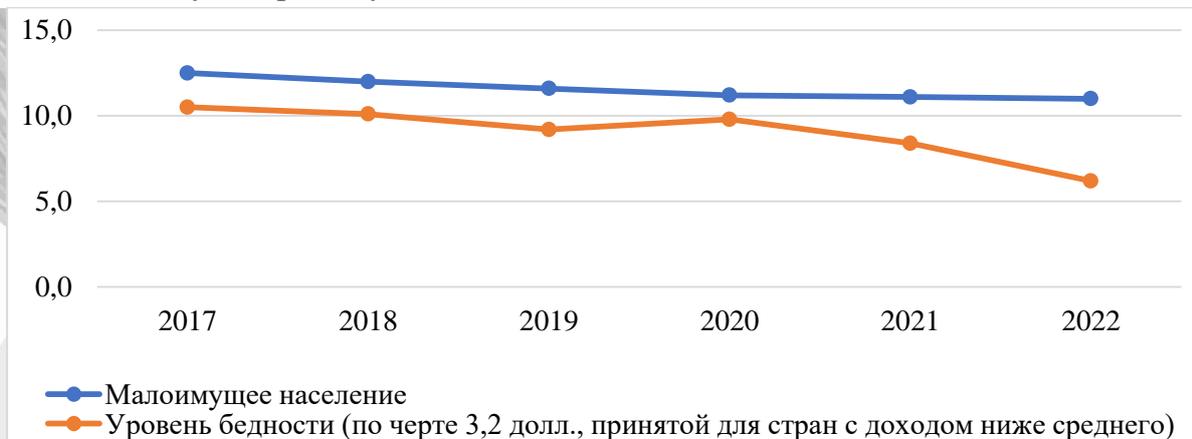
Самарасиз ва адолатсиз меҳнат бозори мамлакатдаги камбағалликнинг асосий сабабларидан биридир. Ўзбекистонда бандликдан олинмаган даромад миллий даромаднинг кам улушини ташкил этади (минтақавий ўртача 55 фоизга нисбатан 40 фоиздан кам), бу пасайишда давом этмоқда.

Иқтисодий ўсишнинг Ўзбекистонда камбағалликни қисқартиришига таъсири йўқолмоқда. 2010-йилларда бандликнинг 1,0% ўсиши ЯИМнинг 5,0% ўсишини талаб қилди. Сўнгги йилларда даромадлар ўсиши секин кечди, айниқса, энг камбағаллар ўртасида даромадлар ЯИМдан уч баробар, энг камбағалларники эса олти баробар секин ўсмоқда. ЯИМ ўсиши фонида камбағалликнинг ҳозирги қисқариш суръати (ЯИМ 1 фоизга ўсиши билан 1 фоизга) бошқа мамлакатлардагига нисбатан паст (ЯИМ ўсиши 1 фоиз билан 3,3 фоиз). Охириги йигирма йил ичида камбағаллик аста-секин, лекин барқарор равишда камайди. Кам таъминланган аҳоли тўғрисидаги расмий маълумотларга кўра, камбағаллик даражаси 2017 йилдаги деярли 11,0 фоиздан 2022 йилда 6,0 фоизгача пасайган (3-расм). Жаҳон банки ҳисоб-китобларига кўра, 2018 йилга келиб камбағалликнинг энг экстремал шакллари деярли йўқ қилинган. Шу билан бирга, камбағаллик даражаси ўртача даромаддан паст бўлган мамлакатларга хос бўлган чегарадан фойдаланган ҳолда, худди шу йилнинг ўзида 9,5% ни ташкил этди. Сўнгги ўн йил ичида фаровонликнинг пул бўлмаган кўрсаткичлари ҳам барқарор равишда яшиланди. 2017 йилдан 2022 йилгача бўлган даврда ўртача умр кўриш 5 йилдан ортиқ вақт давомида ўсди, бу қисман оналар ўлимининг 39,0 фоизга, чақалоқлар ўлимининг 17,0 фоизга камайиши ҳисобига ҳам кузатилди. 2017 йилдан 2022 йилгача тоза ичимлик суви билан таъминланган уй хўжалиқларининг улуши 67,0% дан 87,0% гача кўтарилди ва расмий статистик

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

маълумотларга кўра, асосий санитария воситаларидан фойдаланиш ўн йилдан ортиқ вақт давомида универсал бўлиб келган.

3. Чизма. Кам даромадли ва камбағал аҳолининг динамикаси⁹

Ўзбекистон Республикаси Президентининг камбағалликни қисқартириш ва аҳоли бандлигини таъминлаш, шунингдек, кичик бизнесни ривожлантириш учун кўшимча шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисидаги маърузасида 2022-йилда камбағаллик даражаси 17,0 фоиздан 14,0 фоизга камайганини таъкидлади. Алоҳида алоҳида таъкидлаб ўтилдики, касб-хунарغا ўргатиш, тадбиркорликка кўмаклашиш орқали 1 миллион киши камбағалликдан халос бўлди. Йил давомида 200 мингта тадбиркорлик субъекти ташкил этилиб, 10 мингтасининг фаолияти кенгайтирилиб, 11 мингта корхонанинг қуввати тикланди.

Агар 2021 йилда ўтказилган сўровномада 10 мингта яқин оила иштирок этган бўлса, 2022 йилда қамров 14 минг хонадондан ошди. Шу билан бирга, сўровда иштирок этаётган хонадонлар харажатлар миқдори бўйича ўнта гуруҳга бўлиниб, бу оилалардан энг кам харажат (даромад)га эга бўлган хонадонлар алоҳида ажратилди. Мутахассисларнинг фикрича, Ўзбекистонда 2022 йил якунида камбағаллик даражаси ўтган йилга нисбатан қарийб 3 фоизга камайган ва 14 фоизни ташкил этган. Ўрганишлар шуни кўрсатдики, камбағаллик даражасининг энг кўп қисқариши Сирдарё, Тошкент, Қашқадарё ва Жиззах вилоятларида қайд этилган. Шу билан бирга, Навоий, Сурхондарё ва Фарғона вилоятларида камбағалликни қисқартириш кўрсаткичларида сезиларли яхшиланиш кузатилмади.

⁹ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Статистика агентлиги маълумотлари асосида тузилган

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sobirov B.B., Khamidov O., Pardaev O.M., Ramos-Ramos S., Soliev M.B., Negmatov B.M. (2015). The role of social media, user generated platforms and crowd sourcing in the development of tourism destinations *Journal of Hospitality Management and Tourism*. Vol. 6 (4), pp. 30-38.
2. Khamidov O. (2017). New Stage of Tourism Development in Uzbekistan: Actual Problems and Perspectives. *World Scientific News*. 86:3, pp. 134-149.
3. Khamidov O.K., Kahhorov O.S. (2020). Prospects of monitoring graduates' employment in digital technologies. *Scientific reports of Bukhara State University*. 4:5, P. 268-273.
4. Khamidov O.Kh., Kakhkhorov O.S. (2020). The specific areas of strategic management of higher educational institutions. *Scientific reports of Bukhara State University*. Vol. 3 : Iss. 4, P. 280-289.
5. Khudoykulov K., Khamidov O. (2015). Testing Capital Asset Pricing Model (CAPM) on the Emerging Markets of the Europe. *Spanish Journal of Rural Development*. Vol. VI (3), pp. 1-8.
6. Rakhimov O.K., Khamidov O., Cuesta Garcia T.S. (2019). Improvement and Modernization of Agricultural Irrigation. Uzbekistan Case Study. *European Journal of Agriculture & Food Science*. Vol. 2, No. 4.
7. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE ACTIVITY IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1257-1261.
8. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBATDOSHLIKNI OSHIRISHDA INNOVATSION SALOHIYATNING AHAMIYATI.
9. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE POTENTIAL IN INCREASING COMPETITIVENESS. *Modern Science and Research*, 3(1), 933-938.
10. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2023). Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish. *Science and Education*, 4(7), 476-481.
12. Azimov B., Toshev F., Raximova D. ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA MOLIYALASHTIRISH MODELLARI //TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA. – C. 4.
13. Raximova D., Alimova R. BIZNESDA ESG TAMOYILLARINI QOLLASH- INNOVATSION IQTISODIYOTNING MUHIM YO'NALISHLARIDAN BIRI SIFATIDA //Приоритетные направления, современные тенденции и перспективы развития финансового рынка. – 2023. – С. 362-365.
14. Yuldasheva saida Ne'matovna Rakhimova Dilnoza Davronovna. (2023). CROWDFUNDING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: DEVELOPMENT TRENDS [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10408645>

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING
DOLZARB MUAMMOLARI VA YECHIMLARI**

22-23.04.2024

<https://phoenixpublication.uz/>

15. Davronovna, R. D. (2024). Analysis of Factors Affecting the Efficiency of Research and Innovation Activities of Higher Education Institutions. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 2(1), 9-18.

16. Raximova, D. (2024). ZARAFSHON IQTISODIY MINTAQASI ILMIY-
TEXNIKAVIY SALOHİYATI VA INNOVATSIYALAR RIVOJLANISHI
KORSATKICHLARINI OMILLI TAHLIL QILISH. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 25(1), 375-385.